

Evropská prezidentská konference ve Vídni

9. února 2018

Maria Slazak, Polsko

Samoregulace nebo heteronomie – je nezávislost advokátů v ohrožení? Otázka dnešní konference je rétorická. Všichni z nás velmi dobře víme, že pouze silná Komora může zajistit skutečnou nezávislost advokátů, přičemž tato nezávislost je jedním z nejdůležitějších garancí demokracie. Rozdělení moci v demokratické zemi vyžaduje úplnou nezávislost soudního systému a my, advokáti, jsme jedním z prvků tohoto systému.

Všechny mezinárodní dokumenty týkající se naší profese zdůrazňují význam silných samosprávných orgánů pro ochranu základních hodnot naší profese.

Uvedu jen některé z nich:

1. Základní principy týkající se úlohy advokátů přijaté na osmém kongresu OSN v roce 1990,
2. Standardy IBA pro nezávislost právnické profese (1990),
3. Doporučení č. R (2000) 21 Výboru ministrů členským státům o svobodném výkonu profese advokáta,
4. Turínské zásady profesního chování pro právnickou profesi v 21. století (2002),
5. Listina základních zásad evropské advokátní profese, přijatá CCBE na plenárním zasedání v listopadu 2006,
6. Rule of Law Checklist Benátské komise (2016),
7. příspěvek CCBE k navrhované Evropské úmluvě o advokátní profesi (2017),
8. Zpráva Výboru pro právní záležitosti a lidská práva Parlamentního shromáždění (prosinec 2017).

Benátská komise uvedla: "Komora hraje zásadní roli v soudním systému." V Doporučení Rady Evropy z roku 2000 bylo uvedeno, že advokátní komory by měly být samoregulačními orgány nezávislými na orgánech a veřejnosti.

Zvláštní zpravodajka OSN Monica Pinto ve své zprávě z roku 2016 poznamenala, že situace, kdy stát kontroluje celou nebo část advokátní komory, jsou zjevně neslučitelné se zásadou nezávislosti advokátní profese.

Závěry a doporučení Zprávy Výboru pro právní záležitosti a lidská práva Shromáždění Parlamentu (15. prosince 2017) začínaly následující větou: "Správně zavedené a regulované nezávislé povolání advokáta má zásadní význam pro respektování právního státu a ochrany lidských práv".

Všechny výše uvedené dokumenty různých organizací, nejen advokátních organizací, představují velmi jasné stanovisko - advokátům by mělo být povoleno a zajištěno, aby vytvářeli a připojovali se k profesním sdružením, která jsou plně nezávislá a samosprávná.

CCBE ve svém příspěvku k navrhované Evropské úmluvě o advokátní profesi dodala, že členství by mělo být povinné, protože teprve tehdy může advokát vykonávat veškeré možné činnosti na ochranu veřejného zájmu s cílem zajistit, aby právní služby byly prováděny s ohledem na etická pravidla a s ohledem na požadavky na kvalitu.

Nikdo nemusí být přesvědčován o tom, jak důležitá je svoboda pro nás - Poláky. Změny zahájené v Polsku a v jiných zemích střední a východní Evropy hnutím Solidarita byly zaměřeny na obnovení svobody, která nebude existovat bez záruky ochrany práv jednotlivců proti svévolnému jednání orgánů veřejné moci. To bylo možné pouze proto, že byl založen politický systém na základě principů právního státu, ve kterém je veřejná moc vykonávána výhradně v souladu s ústavou a stanovami. Polští advokáti, organizovaní ve dvou advokátních sdruženích, tvoří součást justičního systému, která podporuje zájmy zastoupených subjektů.

Povolení zakládat sdružení osob vykonávajících povolání, které vyžadují důvěru veřejnosti, je stanoveno v čl. 17 bodě 1 polské ústavy. Funkce komor spočívající v dohledu nad advokáty je plně v zájmu veřejnosti, ale vyžaduje příslušné kompetence.

Článek 17 polské ústavy je v kapitole I nazvané "Republika". Takové zakotvení je důležitou interpretační stopou o charakteru a právním významu samospráv stanovených v této legislativě. V důsledku, zavedení samosprávy podle kapitoly I Ústavy dokládá, že zákonodárce uznává advokátní komory, které sdružují osoby vykonávající povolání spojené s důvěrou veřejnosti jako základní právní instituci a jako pilíř politického systému státu. Stát vytváří komory a svěřuje profesní skupině provádění určitých veřejných úkolů a vybavuje je příslušnými kompetencemi. Samosprávám jsou rovněž přiznány pravomoci k účasti na formování práva a jeho uplatňování. V tomto ohledu se polské komory aktivně účastní vydávání stanovisek k významným legislativním návrhům.

Nezávislost právnických profesí, ochrana profesního tajemství a úloha advokátních sdružení při zajišťování dodržování etických zásad, zachování vysoké kvality a zajišťování disciplinárního řízení v případě porušení pravidel jsou zákonně zaručeny.

Členství advokátů v advokátních komorách je v Polsku povinné. Je to zásadní otázka, neboť umožňuje advokátní komoře vykonávat dohled nad řádnou praxí profese, jak je stanoveno v Ústavě, a v zájmu ochrany veřejného zájmu.

Jak patrně z řečeného, polští advokáti mají silné záruky, zakotvené v Ústavě a zákonech, pokud jde o nezávislost a zodpovědnost při výkonu povolání. Komory mají širokou autonomii a jejich fungování je kontrolováno státem pouze v případě, že by jejich aktivity nebyly v souladu se zákony. Legislativa zaručuje polským advokátům nezbytnou nezávislost k poskytování právní pomoci. Nezávislost je rovněž zaručena zákony upravujícími výkon profese v zaměstnaneckém poměru.

S využitím záruk daných Ústavou a zákony, polské advokátní komory vždy pevně reagovaly na porušování základních hodnot profese nebo samosprávy.

Příklady takových reakcí zahrnují:

- V roce 2005 - úřady podnikly kroky k omezení autonomie komor, především tím, že je zbavily úlohy regulátora, pokud jde o přístup k poskytování právní pomoci; v důsledku žádostí předložených Ústavnímu soudu se advokátním komorám podařilo uhájit své autonomní postavení; v rozsudcích z dubna a listopadu 2006 Ústavní soud prohlásil většinu právních předpisů napadnutých advokátními komorami za protiústavní a uvedl, že profese důvěry veřejnosti musejí podléhat příslušným předpisům a zárukám, neboť veřejný zájem takové ochranné řešení vyžaduje;
- V roce 2007 Ústavní soud na žádost advokátní komory prohlásil, že předpisy týkající se praní špinavých peněz jsou protiústavní v rozsahu, v němž informační povinnosti porušují profesní výsadu advokáta;
- V letech 2010-2013 přijaly orgány řadu legislativních kroků, jejichž cílem byla deregulace a omezení stávajících kompetencí advokátních komor, zejména pokud jde o přístup k povolání advokáta; komory předložily tyto otázky Ústavnímu soudu;
- V roce 2016 - balíček tzv. „aktů sledování“ způsobily zásah do profesního tajemství; komory předložily věc Ústavnímu soudu;

Mnoho takových porušení se odehrálo nejen v Polsku, ale i v mnoha evropských zemích, například v případě útoků na profesní tajemství v souvislosti s činnostmi zaměřenými na prevenci praní špinavých peněz, teroristickými útoky nebo ohrožení tzv. "Národní bezpečnosti", což je nedefinovaný výraz, který orgány často používají velmi flexibilně.

Jak stanoví čl. 17 bod 1 naší ústavy, advokátní komory v Polsku vykonávají svou činnost především v souladu s veřejným zájmem a za účelem ochrany veřejného zájmu. Všichni členové komor by měli tento cíl sledovat. A dobře víme, že v mnoha zemích je v této oblasti ještě mnoho práce. Ne všichni advokáti dostatečně respektují principy vyjádřené v etickém kodexu, svůj vlastní zájem sledují na prvním místě, nebo prostě zanedbávají své povinnosti. Takové chování způsobuje nespokojenost společnosti a za takových okolností mají orgány lepší důvody k zavedení silnější kontroly nad komorami, které fungují pod sloganem o veřejném zájmu.

Veškeré změny v polském soudnictví byly provedeny pod touto záminkou.

Proto je velmi důležité věnovat mimořádný význam výchově o základních hodnotách naší profese a neustále vysvětlovat, proč je nezávislost a profesní tajemství tak zásadní, pokud

chceme žít v demokratickém státě. Pouze když všichni členové komor pochopí důležitost a relevanci těchto hodnot, bude je mnohem těžší zpochybnit. Je důležité, aby naše komunity striktně dodržovaly další hodnoty vyjmenované v Chartě základních zásad evropské advokacie, tj. mlčenlivost o klientských věcech, předcházení střetu zájmů, důstojnost a čest advokátní profese, bezúhonnost a dobrá pověst, spravedlivé jednání s klienty v souvislosti s odměnou advokáta, odbornou způsobilostí a také účinné a efektivní disciplinární řízení. Pokud naši kolegové poruší profesní principy a povinnosti, měli bychom s tím veřejně nesouhlasit, než bychom se to snažili skrývat.

Dodržování těchto hodnot všemi členy komor a zavedení přísných disciplinárních opatření v případě porušení neposkytne vládě důvod, aby omezila činnost komor.

Před několika lety jsme společně se CCBE uspořádali v Polsku konferenci na téma vzdělávání advokátů. Jedním z řečníků na této konferenci byl lord Colin Tyre, který se v 30-minutovém projevu věnoval mnoha aspektům vzdělávání o hmotných a procesních ustanoveních, „soft“ dovednostech a nutnosti zvládnout četné praktické dovednosti. Svoji prezentaci nicméně ukončil následujícím prohlášením: "Všechny tyto oblasti práva a dovedností jsou nesmírně důležité, ale zásadní věcí je vštípit mladým advokátům zásady etiky, a to nejen teoreticky, ale i v praxi tím, že půjdeme příkladem vlastním chováním ". Tato slova se mi vryla do paměti. A domnívám se, že tato zásada stále není dostatečně prováděna.

Je nezbytně nutné, abychom my sami respektovali etiku, protože pak skutečně uvádíme do praxe princip právního státu a nevytváříme příležitosti k pokusům vytvářet „kompromis“, pokud jde o naši nezávislost. Nejnovější zprávy v Polsku týkající se advokátů se věnují vyhláše vydané Ministerstvem spravedlnosti o převedení vzdělávání absolventů právnických fakult z komor na univerzity. Taková změna nezajistí, aby se mladým právníkům poskytoval nejdůležitější aspekt jejich vzdělání, tj. vnesl do nich etické principy a neumožní jim získat praktické dovednosti, které jsou v okamžiku zahájení výkonu profese tak zásadní.

Dovolte mi znovu připomenout, že otázka "Samoregulace nebo heteronomie?" je rétorická. Odpověď na tuto otázku můžeme vidět v zemích, v nichž i když fungují komory a jejich nezávislost a samospráva jsou zdánlivě zaručeny zákony, jejich kompetence jsou omezené a slabé. Takové komory nejsou a nemohou být obhájci nezávislosti advokátů. V těchto zemích advokáti, kteří mají dostatek odvahy k tomu, aby hovořili o porušování lidských práv, podléhají neustálému pronásledování, výhrůžkám nebo dokonce bývají násilně usmrceni. Totéž se týká jejich rodin. Nicméně bez silné komory bude jejich vnitřní nezávislost potlačena. Z tohoto důvodu je tak důležitá Evropská úmluva o advokátní profesi, na níž nyní pracuje Parlamentní shromáždění.